

จิตวิญญาณความเป็นครู: คุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ

The Spirituality of Teachers: A Key Characteristic of Professional Teachers

วัลนิกา ฉลากบาง

Wannika Chalakbang

บทคัดย่อ

โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ เป็นผลให้คนต้องปรับเปลี่ยนตนเองไปด้วย สำหรับวิชาชีพครู สังคมคาดหวังให้ครูปฏิบัติหน้าที่อย่างมืออาชีพ กล่าวคือ มีความรอบรู้ มีความสามารถและศักยภาพในด้านนวัตกรรมการสอน รักในอาชีพ และมีจิตวิญญาณความเป็นครู ในบรรดาคุณลักษณะของครูมืออาชีพข้างต้น จิตวิญญาณความเป็นครูจัดว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งทั้งนี้เพราะการปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณเป็นการทำหน้าที่ด้วยใจซึ่งทำให้เกิดความรัก ศรัทธาและยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ มุ่งมั่น พยายามในการทำงาน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เอาใจใส่ ดูแลและหวังดีต่อศิษย์ เมื่อครูทำงานด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู แน่ใจว่าศิษย์ซึ่งเป็นผลผลิตของครูย่อมมีคุณลักษณะตามที่ต้องการ และครูที่ทำเช่นนั้นก็จัดว่าเป็นครูมืออาชีพ

คำสำคัญ : จิตวิญญาณความเป็นครู / ครูมืออาชีพ / คุณลักษณะสำคัญของครู

ABSTRACT

While the world is changing rapidly in every dimension, all the people have to adjust themselves accordingly to any change in order to catch up with the fast-changing world. As for the teaching profession, the society expects all teachers to perform their tasks professionally without exception. That is to say, teachers must be knowledgeable, possess ability and be potential in employing teaching innovation, love their professional career and possess the spirituality of teachers. Among the characteristics of professional teachers above, the spirituality of teachers is considered to be a vital one. It is because teachers' performance of duty with spirituality is the way to carrying out their tasks with heart which will lead to affection, faith and adherence to the professional ideals, earnestness, devotion of themselves to their work, behaving themselves as a role model, empathy, caring and wish good for their students. As a result, students taught by such teachers will possess desirable characteristics, and teachers who have these characteristics and perform their duty in this way can be counted as professional teachers.

Keywords : The Spirituality of Teachers / Professional Teachers / Key Characteristic of Teachers

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Assistant Professor, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นสิ่งที่คนในสังคมหวังพึ่งพาให้เป็นปัจจัยนำไปสู่การแก้ไขและป้องกันภาวะวิกฤตนานาประการ ทั้งนี้เพราะการศึกษา มีหน้าที่สร้างหรือพัฒนาคนให้เป็นคนดี เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ ในการพัฒนาประเทศ ดังพระราชดำรัสสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทาน เครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือ ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ความว่า “...งานของครู นั้นนับว่าเป็นงานสร้างสรรค์อย่างสูงเพราะการอบรมขัดเกลาเด็ก และเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ ก็คือการสร้างคนที่จะเป็นกำลัง สำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติ ในอนาคต ผู้ที่จะทำหน้าที่นี้ให้บรรลุผลสมบูรณ์ได้จะต้องมีความ เป็นครูแท้คือต้องเมตตา ห่วงดีต่อศิษย์และบุคคลทั่วไปโดยเสมอหน้า พร้อมทั้งจะทำงานและเสียสละความสุขส่วนตัวโดยไม่คิดถึง ผลประโยชน์ตอบแทนอันใด...” (เอกสารสำเนาพระราชดำรัสสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร. 2558) การปฏิบัติ ภารกิจใดๆ ในยุคโลกาภิวัตน์มีความจำเป็นต้องใช้คนที่เปี่ยมมีอาชีพ เพื่อทำให้กิจการนั้นๆ ประสบความสำเร็จด้วยดี การจัดการศึกษา ก็ไม่ได้รับการยกเว้น มีความจำเป็นต้องใช้ “ครูมีอาชีพที่มี จิตวิญญาณความเป็นครู” ทั้งนี้เพื่อคุณภาพลักษณะและการยอมรับ จากสังคมตลอดจนลดการวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบที่มีต่อบุคลากร ในวิชาชีพครู การเป็นมีอาชีพที่สงบบอกถึงการมีความรู้และความ เชี่ยวชาญในงาน ส่วนการมีจิตวิญญาณความเป็นครูสะท้อนถึง การมี “หัวใจ” เพื่อศิษย์ กล่าวคือ การตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี การทุ่มเท มุ่งมั่นพัฒนางานให้ทัน กับความก้าวหน้าทางวิชาการ การมีเมตตาและหวังดีต่อศิษย์ ครูในยุคโลกาภิวัตน์จึงมิได้เป็นแค่ผู้ที่มีความรู้ดีหรือมีทักษะ การสอนเท่านั้น หากแต่จะต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูร่วมด้วย

ลักษณะของครูมีอาชีพ

วิชาชีพครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง ต้องได้รับการศึกษาหรือ ฝึกฝนเป็นเวลานาน และมีสถาบันหรือองค์กรควบคุมความประพฤติ ดังนั้นจึงต้องพัฒนาครูให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการ พัฒนาวิชาการและมาตรฐานแห่งจรรยาบรรณวิชาชีพครู ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยส่งผลให้ครูถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ เป็น “เบ้าหลอม” ในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และคนที่ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข จากความคาดหวังของคนในสังคม ดังกล่าว ครูจึงต้องมีความเป็นมีอาชีพมากขึ้นนับตั้งแต่การมี ความตั้งใจที่จะเรียนครู การมีคุณลักษณะพื้นฐานทางจิตที่เหมาะสม

กับการเป็นครู เช่น ความเมตตา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความอดทน ความเป็นกัลยาณมิตร เป็นต้น เมื่อเข้าสู่อาชีพครูก็พยายามพัฒนา ความรู้ ความสามารถและพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการ จัดการเรียนการสอน วางตัวเป็นแบบอย่าง ที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมและปฏิบัติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และมีความสุข ความภาคภูมิใจในการเป็นครู นักวิชาการแสดงทัศนะเกี่ยวกับครู มีอาชีพว่าควรประกอบด้วย 3 ด้านคือ สอนดี มีคุณธรรมและวินัย และใฝ่ก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สอบครู. 2558)

จากคุณลักษณะและการปฏิบัติของครูมีอาชีพดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ครูมีอาชีพ หมายถึง บุคคลที่เป็นครูด้วยใจรัก มีความรู้ ความสามารถ และความพร้อมในทุกด้านที่จะเป็นครู วางตัวดี ดำรงชีวิตอย่างมีวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณ วิชาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครูในการอบรม สั่งสอน ดูแล เอาใจใส่ศิษย์อย่างสุดความสามารถโดยไม่รู้จัก เหน็ดเหนื่อย

ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครู

คำว่า “จิตวิญญาณ” มาจากคำว่า “จิต” และ “วิญญาณ” โดยสรุปหมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในตน ทำให้เป็นบุคคลขึ้น เป็นความรู้แจ้ง ความรู้สึกตัว จิต ใจ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546)

นักวิชาการจำแนกความหมายของจิตวิญญาณเป็น 3 ความหมาย ประกอบด้วย

1. ความเป็นเอกัตตาหรือปัจเจกบุคคล หมายถึง ความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งเกิดจากการหยั่งรู้ นำไปสู่การปฏิบัติและการเกิดศรัทธา ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (ศุภลักษณ์ ทัดศรี และอารยา พรายรัมย์. 2554)

2. ความมีคุณค่าสูงส่ง หมายถึง ปัญญาหลักการของชีวิต เช่น ความดี บุญกุศล คุณธรรม จริยธรรม การรู้จักผิดชอบชั่วดี มีจิตใจสูงส่ง (ประเวศ ะสี. 2553, ประสิทธิ์ อุ่นหนองกุ้ง. 2555)

3. ความเป็นนามธรรม หมายถึง โครงสร้างหนึ่งของ มนุษย์ที่นอกเหนือจากร่างกายและจิตใจ จำต้องไม่ได้ พัฒนามาจาก ความผูกพันด้านจิตใจของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งของความหวัง พลังใจที่เข้มแข็ง เป็นขุมพลังของชีวิตที่ทำให้ประสบความสำเร็จและมีความสุข (พัชนี สมกำลัง. 2556)

โดยสรุป จิตวิญญาณ หมายถึง โครงสร้างหนึ่งของมนุษย์ ที่ผสมผสานมิติร่างกายและมิติจิตสังคมเข้าด้วยกัน เป็นสิ่งที่ให้ความหมาย แก่ชีวิตและช่วยกำหนดแนวทางการปฏิบัติซึ่งมีผลต่อความสุขและ ความสำเร็จในชีวิตหรือวิชาชีพ เมื่อนำความหมายของจิตวิญญาณ มารวมกับคำว่าครู สรุปได้ว่า จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง จิตสำนึกตามกรอบคุณธรรมจริยธรรมซึ่งทำให้เกิดการใฝ่รู้ ค้นหา สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ปลูกฝังและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งของศิษย์ เพื่อนร่วมงานและคนในสังคม

จากความหมายข้างต้น เห็นได้ว่าการมีจิตวิญญาณ
ความเป็นครูเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของครูมืออาชีพ หรือ
กล่าวได้ว่า ครูมืออาชีพจะมีจิตวิญญาณความเป็นครูหรือ “มีหัวใจ
ของความเป็นครู” (Google. 2558)

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู

ครูมีหน้าที่พัฒนานุชนและเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณ
หรือความรู้ให้แก่ศิษย์ (พุทธทาสภิกขุ. 2547) กล่าวได้ว่า ครูต้องมี
ทั้งศาสตร์และศิลป์ ครูต้องมีศาสตร์คือ เป็นผู้ศึกษาจนเชี่ยวชาญ
ในด้านหลักการ ทฤษฎี วิธีการและแนวปฏิบัติ สามารถวิจัยและ
พัฒนาความรู้ใหม่ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ครูต้องมีศิลป์ คือ มีความ
สามารถในการถ่ายทอดความรู้ กล่อมเกล่าจิตใจ มีความประพฤติ
คุณลักษณะ บุคลิกภาพและคุณธรรมที่เป็นแบบอย่างได้
(พระภิกษุวิริยคุณ. 2553) ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของพระ
มหาจุฬาลงกรณ (ว. วชิรเมธี). 2558) ที่ว่า ครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู
จะต้องเด่นในเรื่องวิชาการ (รู้ลึก รู้จริง รู้กว้าง) มีศิลปะในการ
ถ่ายทอดความรู้ และมีใจเมตตาต่อศิษย์ รักศิษย์ดังลูก นอกจากนี้
ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของจิตวิญญาณความเป็นครูมี
ดังนี้ ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2555) ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์
ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู : การศึกษา
เชิงปรากฏการณ์วิทยา พบว่า ประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มี
จิตวิญญาณความเป็นครูแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงพัฒนาสู่การเป็นครู
ช่วงการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู และช่วงการคงอยู่
ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับช่วงที่ 2
การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย การตระหนักรู้
ในความเป็นครู การปฏิบัติตนบนวิถีความเป็นครู การมีเป้าหมาย
การทำงานเพื่อเด็ก และการปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักและเมตตา
ในขณะที่ช่วงที่ 3 การคงอยู่ของการเป็นครู ผู้มีจิตวิญญาณความเป็น
ครูประกอบด้วย ความสุข ความภาคภูมิใจ ความผูกพันระหว่าง
ครูกับศิษย์ และ ความศรัทธาต่อบุคคลผู้ทรงคุณค่าของแผ่นดิน
ในขณะที่ กิตตินันท์ โนสุ (2557) ศึกษาเรื่ององค์ประกอบและตัว
บ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาในจังหวัดภาคเหนือตอนบน พบว่า จิตวิญญาณ
ความเป็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในจังหวัดภาคเหนือตอนบนประกอบด้วย 10 องค์ประกอบได้แก่
การพัฒนาตนเอง ความมีเหตุผลในการปฏิบัติงาน ความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ความวิริยะอุตสาหะ
ความมีเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ ความดี ความรัก
ศรัทธาในวิชาชีพ และการปฏิบัติการสอน และอมรรัตน์ แก่นสาร
(2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู
ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

จิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลักคือ การปฏิบัติ
ตามบทบาทหน้าที่ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็น
กัลยาณมิตร การเป็นแบบอย่างที่ดี การมีจิตวิทยาในการสอน ความรัก
และศรัทธาในวิชาชีพ การมีคุณธรรมและจริยธรรม และความผูกพัน
ระหว่างครูกับศิษย์

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า จิตวิญญาณ
ความเป็นครูประกอบด้วย 1) คุณลักษณะส่วนตัวและการมีคุณธรรม
จริยธรรม เช่น วิริยะอุตสาหะ เมตตากรุณา ซื่อสัตย์ มีเหตุผล เป็นต้น
2) การตระหนักรู้และปฏิบัติตนบนวิถีความเป็นครู เช่น ทำงาน
เพื่อเด็ก ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดี
 เป็นต้น 3) รักและศรัทธาในวิชาชีพครู 4) ความเชี่ยวชาญในการสอน
และ 5) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะ
ของครูดีและหน้าที่ของครูที่ระบุโดยสำนักงานคณะกรรมการ
ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2547) ว่า ครูต้องปฏิบัติ
หน้าที่ด้านการจัดการเรียนรู้ให้เต็มที่ตามกำลังความสามารถ พัฒนา
ตนเองให้มีความรู้ความสามารถ เพียบพร้อมทางด้านคุณธรรม
ความประพฤติ และระลึกถึงความเป็นครูของตน มีจิตสำนึก
ในความเป็นครู

เหตุที่จิตวิญญาณความเป็นครูเป็นคุณลักษณะสำคัญของครู มืออาชีพ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งเทคโนโลยี จึงทำให้วิธีเรียน
วิธีสอน และสื่อการสอนเปลี่ยนแปลงไป ครูจะใช้วิธีสอนแบบเดิม
ที่มีครูเป็นบุคคลสำคัญ (Teacher-centered Approach) คือการ
ถ่ายทอดความรู้ ความจำจากครูไปสู่นักเรียน แบบที่เคยทำมา
ในอดีตไม่ได้ เพราะการเรียนรู้ของคนในปัจจุบันเกิดขึ้นได้ทุกที่
ทุกเวลาและไร้ขอบเขตจำกัด ดังนั้นครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเอง
ให้สามารถสร้างหรือผลิตสื่อการสอนที่ใช้วิทยาการสมัยใหม่และ
สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้นานขึ้น เช่น สื่อผสม
(Multimedia) เป็นต้น ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนมาเป็น
“ผู้สนับสนุนหรือผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) ให้นักเรียนเกิด
การเรียนรู้โดยนักเรียน มีบทบาทในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
เพิ่มมากขึ้นหรือที่เรียกว่า การสอนแบบยึดนักเรียนเป็นสำคัญ
(Student-centered Approach) ครูที่ปรับเปลี่ยนความคิดและ
วิธีทำงานได้ดังกล่าวข้างต้น เชื่อแน่ว่านักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนและครูก็จะได้ชื่อว่า “เป็นมืออาชีพ”
อย่างไรก็ตามการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นก็มิได้เป็น
เป้าหมายหลักประการเดียวของการจัดการศึกษาของชาติ หากแต่
ต้องมี “คุณลักษณะที่พึงประสงค์” หรือ “เป็นคนดี” อีกด้วย อาชีพ
ครูเป็นอาชีพที่ทำงานกับคนเพื่อพัฒนาหรือยกระดับศักยภาพ

และสภาพจิตของคอนการสร้างคนดี คนที่มีลักษณะพึงประสงค์ จำเป็นต้องมีแบบอย่าง (Model) ที่ดี ต้องใช้เวลาหล่อหลอม ปรับแต่งยาวนานต่อเนื่องด้วยจิตที่มุ่งมั่นอดทน ไม่ละทิ้งอุดมการณ์ หรือหน้าที่ในการพัฒนาศิษย์ ด้วยเหตุดังกล่าวครุมืออาชีพ จึงต้องเป็นมืออาชีพทั้งด้านวิชาการและด้านการปฏิบัติหน้าที่ด้วย จิตวิญญาณในอันที่จะพัฒนาศิษย์อย่างรอบด้าน เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การที่จะเป็นครุ มืออาชีพนั้น ใจหรือจิตและวิญญาณจะต้องมาเป็นอันดับแรก เมื่อมีใจให้กับงานสอน งานพัฒนานักเรียน ก็เกิดความรัก ความศรัทธาและการยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ การพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่องให้มีความรู้และทักษะในการสอน ประพฤติ ตัวดี เป็นแบบอย่างที่ดี เอาใจใส่ดูแลและหวังดีต่อศิษย์ การปฏิบัติ ดังกล่าวเรียกได้ว่าการปฏิบัติด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นที่ ทราบกันดีว่าการปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจ ด้วยจิตและวิญญาณจะทำให้ เกิดความตระหนักและมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน พยายามรักษา เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งตนและวิชาชีพ ดังทัศนะ ของกัญญา โพธิ์วัฒน์ (2554) ที่ว่าสมรรถนะที่สำคัญของครุมืออาชีพคือความศรัทธา ในวิชาชีพครู การมีความสุขในการสอน การมุ่งมั่นพัฒนาตนเองและ การแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ ดังนั้นจิตวิญญาณความเป็นครู จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญของครุมืออาชีพ

ผลของการมีจิตวิญญาณความเป็นครู

การมีจิตวิญญาณความเป็นครูจะก่อให้เกิดผลต่อตัวครู ดังต่อไปนี้ 1) ช่วยพัฒนาหรือยกระดับความคิดและทักษะที่จำเป็น ในการสอน 2) มีศีลธรรม คุณธรรม และมีความรับผิดชอบมากขึ้น 3) มีความยืดหยุ่นและเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตตินันท์ โนสุ. (2557, มกราคม-มิถุนายน). องค์ประกอบและตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดภาคเหนือตอนบน. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ*, 8(1),53-65.
- กัญญา โพธิ์วัฒน์. (2554). *ครุมืออาชีพ : ความหวังใหม่*. สืบค้นเมื่อ พฤศจิกายน 2558, จาก www.thailis.or.th /tdc/browse.
- ดุขฎิ โยเหลา และคณะ. (2555). *ประสบการณ์ของการเป็นครุผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประเวศ วะสี. (2553). *ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด*. นนทบุรี : กรีน-ปัญญาญาณ.
- ประสิทธิ์ อุ่นหนองกุ้ง. (2555). *เอกสารประกอบการสัมมนาภาวะผู้นำ*. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พุทธทาสภิกขุ. (2547). *ธรรมสำหรับครู คำบรรยายพระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี* วันที่ 4-29 กันยายน พ.ศ. 2547. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระภาวนาวิริยคุณ(เผด็จ ทัตตชีโว). (2553). *ศาสตร์และศิลป์แห่งความเป็นครู*. สืบค้นเมื่อ พฤศจิกายน 2558 จาก [www.kruinter.com/ file/70420140909083731-\[kruinter.com\].pdf](http://www.kruinter.com/file/70420140909083731-[kruinter.com].pdf)

- 4) มองนักเรียนว่ามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีศักยภาพ
5) มีแรงจูงใจให้แสดงภาวะผู้นำออกมาเพิ่มขึ้น 6) มีความสุขและ มีความภาคภูมิใจในอาชีพครู และ 7) ได้รับการยอมรับและ ความศรัทธาจากผู้พบเห็น

สรุป

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อทุกส่วนและทุกอาชีพ ในสังคม การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคม ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ครูก็เช่นกันจะต้องปรับเปลี่ยนในลักษณะ การพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิผลสูงสุดการพัฒนาตนเอง ของครูจะประสบผลดีต้องเกิดจาก “ใจ” หรือ “จิตสำนึก” ของตัวครูเองเพราะถ้ามีใจรัก ใจพร้อม ย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ตั้งใจไว้ดังพุทธวจนะที่ว่า “มโนปพพกมา ธมฺมา มโนเสฏฐา มโนมยา แปลว่า ใจเป็นผู้นำทุกสิ่งทุกอย่าง ใจเป็นใหญ่ ทุกอย่าง สำเร็จด้วยใจ” ครูที่มีใจ มีสำนึกในความเป็นครูของตนจัดว่า เป็นครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู และการมีจิตวิญญาณ ความเป็นครูทำให้มีความมุ่งมั่น ทุ่มเท เสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รมณ์ตระวงการประพฤติปฏิบัติ ให้อยู่ในหลักศีลธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งลักษณะดังกล่าว จะนำไปสู่การเป็น “ครุมืออาชีพ” ในที่สุดข้อท้าทายที่เผชิญที่มี ต่อครูดังที่ปรากฏในทุกวันนี้จะลดน้อยลงอย่างมากก็เพราะการกระทำ ของครู ด้วยเหตุดังกล่าวจิตวิญญาณความเป็นครูจึงเป็นปัจจัย สาเหตุของการที่ครุมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีและได้รับการยอมรับ ยกย่อง จากสังคมอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต

- พระมหาภูมิจัย (ว.วชิรเมธี). (2553). จิตวิญญาณความเป็นครู. สืบค้นเมื่อ พฤศจิกายน 2558, จาก www.gotoknow.org/post/329230.
- พจน์ สมกำลัง. (2556). จิตวิญญาณของผู้นำทางการพยาบาล ฟลอเรนซ์ ฟอร์ดิงเกล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ศุภลักษณ์ ทัดศรี และ อารยา พรายรัมย์. (2554). จิตวิญญาณในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สอบครู. (2558). *ครูอาชีพกับอาชีพครู*. สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 2558, จาก www.sobkroo.com.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2547). *ครูดีผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ (ฉบับรายละเอียด)*. กรุงเทพฯ : ครูสภา.
- อมรัตน์ แก่นสาร. (2558). *การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน*. ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เอกสารสำเนาพระราชดำรัสสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือ ณ ศาลาศิลิดาลัย เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558.
- Google. (2558). *ครูโดยอาชีพและครูมืออาชีพแตกต่างกันอย่างไร*. สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 2558, จาก www.th.answers.yahoo.com/quest

Translated Thai References

- Buddhadasa Bhikkhu. (2004). *Dhamma for teachers, the preaching of the venerable Phra Thepvisutthi-methee (Buddhadasa Bhikkhu) at Mokkhaplaram Religion Practice Garden, Chaiya district, Surat Thani province, during September 4-29, 2004*. Bangkok : Ministry of Education. [in Thai]
- Copy of His Royal Highness Crown Prince Maha Vajiralongkorn's speech on the occasion of granting an audience to the group of senior teachers, upon whom a badge of honor and a grant-in-aid were bestowed by His Royal Highness at Dusidalai Hall on November 11, 2015. [in Thai]
- Google. (2015). Teacher as a Career and Professional Teacher: How Different Are They? Retrieved on October 2015, from www.th.answers.yahoo.com/quest. [in Thai]
- Kaensarn, A. (2015). *Development of indicators of the spirituality of teachers for those teachers affiliated with Office of the Basic Education Commission* (Unpublished doctoral dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand. [in Thai]
- Nosu, K. (2014, January – June). Factors and indicators of teachers' spirituality of teachers under the Offices of Primary Education Service Area in the upper northern provinces. *Kasalongkham Research Journal*, 8(1), 53-65. [in Thai]
- Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission. (2004). *Good teachers who develop the Nation's humankind resources* (Details Ed.). Bangkok : Teacher Council of Thailand. [in Thai]
- Oonnongkung, P. (2012). *The paper to supplement the seminar on leadership*. Sakon Nakhon : Sakon Nakhon Rajabhat University. [in Thai]
- Phra Maha Wutthichai (W. Vajiramedhi). *The Spirituality of Teachers*. Retrieved on November 2015, from www.gotoknow.org/post/329230. [in Thai]
- Phrabhavanaviriyakhun (Phadej Thattajeewo). (2010). *The Art and Science of Being a Teacher*. Retrieved on November 2015, from [www.kruinter.com/file/70420140909083731-\[kruinter.com\].pdf](http://www.kruinter.com/file/70420140909083731-[kruinter.com].pdf). [in Thai]
- Phothiwat, K. (2011). *Professional Teacher: A New Hope*. Retrieved on November 2015, from www.thailis.or.th/tdc/browse. [in Thai]
- Royal Institute. (2003). *Royal Institute Dictionary B.E. 2542(1999)*. Bangkok : Nanmee Books Publications.

- Sobkroo.com. (2015). *Professional Teacher vs Teaching Profession*. Retrieved on October 2015, from www.sobkroo.com. [in Thai]
- Somkumlung, P. (2013). *The spirituality of nursing leader – Florence Nightingale*. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House. [in Thai]
- Thadsri, S. & Phrai-yam, A. (2011). *The spirituality in daily life*. Bangkok : Faculty of Public Health, Mahidol University. [in Thai]
- Wasee, P. (2010). *The nature of all things: An access to all truth*. Nonthaburi : Green-Panyayaan. [in Thai]
- Yo-lao, D. et al. (2012). *Experience of being a teacher with the spirituality: A phenomenological study*. Bangkok : Srinakharinwirot University. [in Thai]